

Н. Огінська,
здобувач ОС «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
N. Oginska,
master's student,
Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky
State Pedagogical University

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

EDUCATION OF PATRIOTIC FEELINGS OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN THROUGH THE MEANS OF MUSICAL ART

Анотація. У статті розглядаються питання патріотичного виховання старших дошкільників засобами музичного мистецтва. Автор розкриває зміст і завдання патріотичного виховання дітей досліджуваного віку. Описуються форми та методи використання засобів музичного мистецтва щодо формування першооснов свідомості і самосвідомості дітей старшого дошкільного віку.

Abstract. The article examines the issues of patriotic education of older preschoolers by means of musical art. The author reveals the content and tasks of patriotic education of children of the studied age. Forms and methods of using musical art tools for the formation of the fundamentals of consciousness and self-awareness of older preschool children are described.

Ключові слова: старший дошкільний вік, патріотичне виховання, засоби музичного мистецтва, колискова пісня, бесіда.

Key words: senior preschool age, patriotic education, means of musical art, lullaby, conversation.

Виховання патріота, громадянина, духовно багатой особистості – процес тривалий і багатогранний. Від педагогів і батьків він вимагає великої праці над собою, «усвідомлення високих цінностей та відповідної поведінки, розуміння виховних завдань та вибору оптимальних методів і форм роботи з дітьми» [9, с. 323].

В Концепції дошкільного виховання в Україні чітко визначено мету, завдання, стратегічні напрями та шляхи реформування дошкільних закладів відповідно до сучасних напрямків економічного і духовного розвитку країни. В Парціальній програмі національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя батьківщина» авторів О. Каплуновської, І. Кичати, Ю. Палець сформульовані завдання і зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку: «продовжувати ознайомлювати з історією рідного міста (села), символікою, історичними пам'ятками, легендами про рідний край, професіями людей, які живуть у

місті (селі); формувати уявлення про те, що Україна має давню історію (військо, рукописні книги, храми, ремесла, культура, національний одяг, національна символіка, визначні діячі, гетьмани)... ознайомлювати дітей з різними жанрами української дитячої музики, композиторами, які пишуть музику для дітей; залучати до музичної виконавської діяльності, підтримувати бажання обирати й виконувати репертуар української дитячої музики.» [5, с. 33].

Варто зазначити, що для розробки сучасних підходів до формування у дітей старшого дошкільного віку першооснов національної самосвідомості велике значення мають концепції розвитку українського дошкілля, які розроблені Л. Артемовою, А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманською, О. Шевченко. Окремі аспекти застосовування музичного фольклору у патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку висвітлені у наукових працях Л. Кузьмук, В. Гошовського, В. Мадяр-Новак, С. Садовенко, Т. Стегайло, Т. Вовк та інших.

Метою статті є дослідити особливості патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва.

«У старшому дошкільному віці дитина – відмічає М. В. Вацьо – глибше сприймає твори мистецтва, у розвивається музичний слух, вона виявляє здатність помічати й емоційно відгукуватися на виразально-зображувальні засоби творів музичного мистецтва, пояснювати особливості давати оцінку творам музичного мистецтва» [2, с. 56]

У формуванні особистості дошкільне дитинство є надзвичайно вагомим періодом. «Саме в цьому віці в дошкільника закладаються першооснови свідомості й самосвідомості; розпочинається процес національно-культурної ідентифікації, – відмічає М. Я. Чуврій – а саме усвідомлення себе як частини великої і давньої нації. Разом із тим, дошкільний вік має свої потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів до яких і відноситься почуття патріотизму» [9, с.323]. Доцільно відмітити, що в старшому дошкільному віці діти ще недостатньо усвідомлюють, що таке «патріотизм».

Зміст та розуміння поняття патріотизм закріплені в Законі України «Про дошкільну освіту». В законі зазначено, що завданням дошкільної освіти є «виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля...» [4]

Як відмічає М. В. Вацьо: «Український дитячий музичний фольклор – це найцікавіший, найдоступніший багатofункціональний матеріал для виховання дітей як дошкільного так і шкільного віку, суть якого полягає в наданні дитині перших відомостей про оточуюче природне середовище, передачі суспільних моральних цінностей і культури свого народу через прості форми фольклорного матеріалу. За своєю природою дитячий фольклор скерований на вдосконалення потреб дитини у спілкуванні з батьками, ровесниками, іншими людьми, на саморозвиток та виховання, набуття практичного життєвого досвіду особистості.» [1, с. 3]

Варто відмітити, що особливу роль у вихованні дітей старшого дошкільного віку відводиться колисковій пісні, адже вона є одним із найдавніших видів народної творчості. «Колисанки водночас є і першими уроками, – зазначає М. Я. Човрій – що в доступній формі знайомлять дитину з побутовими речами і моральними цінностями, заохочують до працелюбності, порядку, доброти і справедливості» [9, с. 324]. Найчастіше на заняттях старших дошкільників знайомлять дітей з такими колисковими: «Котику сіренький» українська народна пісня в обробці М. Вериківського або ж «Ой ходить сон» – в обробці Л. Ревуцького. Але, існує чимало колісанок, які мають «неабияке педагогічне значення та заслуговують на використання у виховній практиці. Особливої уваги потребує питання вивчення колискових рідного краю» [9, с. 324].

На музичних заняттях дітей старшого дошкільного віку взаємодію музичного керівника з дітьми необхідно здійснювати через наступні форми роботи: слухання високохудожніх зразків української класичної музики; чуйні й захопливі бесіди про відомих українських співаків, композиторів, про найяскравіші зразки їхньої інструментальної та сценічної музики; ознайомлення з історією виникнення та побутування українських народних інструментів, способів гри на них; інсценізація народних звичаїв та обрядів тощо.

Ознайомлення з піснями може відбуватися під час музичних занять, сюжетно-рольових ігор, а також під час підготовки до тематичних розваг. Знання колискових старші дошкільники можуть застосовувати у різних видах ігрової діяльності, наприклад, під час дидактичних ігор «Покладемо Ганю спати», «Катруся хоче спати». З вихованцями старшої групи «доцільно організувати вечір українських пісень «Колісковий віночок», під час якого діти заколисують ляльок, ведмедиків, зайчиків, інсценують зміст різних музичних творів» [9, с. 325]

Доцільно підкреслити, що українська народна культура «накопичила величезну кількість забавлянок для дітей раннього віку» [3, с. 5]. Втім існують також утішки, які варто використовувати на музичних заняттях з старшими дошкільнятами. Під час розігрування старшими дошкільнятами забавлянок відбувається мовний розвиток дитини, виникає зародження інтересу й любові до рідної мови та національної культури, тому так важливо не ігнорувати даним жанром дитячого фольклору у патріотично-виховній роботі дітей старшого дошкільного віку.

Варто зазначити, що однією з найпоширеніших форм патріотичного виховання в дошкільному навчальному закладі сьогодні є проведення різноманітних вечорниць в українському стилі, в яких старші дошкільники приймають участь, а саме в інсценуванні різноманітних народних обрядах, співають народні пісні, виконують традиційні таночки, наприклад гопак, козачок, гречаники, грають у дитячі народні ігри тощо. На думку Л. Кузьмук: «Така «жива» форма спілкування дітей із прадавніми звичаями має неабияке значення для засвоєння ними важливих культурних цінностей, що споконвіку передавалися від діда-прадіда. Здійснюючи з дітьми такі інсценізації, педагог дає їм змогу «триматися» свого генетичного коду, не втрачати зв'язку з минулими поколіннями, усвідомлювати, хто вони і що їх вирізняє

з-поміж інших народів.» [6, с. 15]. Доцільно підкреслити, що такою має бути мета патріотичних святкових заходів та розваг, які сприятимуть розвиткові в дітей старшого дошкільного віку самоідентичності та самосвідомості.

Варто зазначити, що корисним може бути ознайомлення старших дошкільнят з давньослов'янськими календарними обрядами. Художні особливості календарно-обрядової пісні необхідно використовувати в музично-естетичному та патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Дошкільнятам можна запропонувати дитячі веснянки та гаївки, у тематиці яких «домінують вітання весняних птахів, вирощування злакових і городніх культур, дерев. Для них властиві закличні інтонації, гуртовий спів в унісон, які супроводжуються хореографічними та пантомімічними елементами (кругові та змійкові крокові рухи, імітація руками росту дерев та злакових і городніх культур)» [9, с. 325]. Веснянки та гаївки в цьому віці співають під музичний супровід, однак можна запропонувати співати їх без нього, так як це виконується в автентичному середовищі.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з перлинами української музики на музичних заняттях повинно бути «живим», а головне – усталеною традицією. Чим більше дошкільники слухатимуть музичних творів українських композиторів, то «ліпше вони засвоюватимуть національний інтонаційний словник, матимуть змогу відрізнити «своє» від «чужого», накопичуватимуть знання про національне культурне надбання» [7, с. 145].

Національна музика є зрозумілішою і легшою для сприйняття дошкільниками, оскільки « має власний генотип, розуміння якого, як науково доведено, спадково передається з покоління в покоління» [7, с. 146]. Наприклад, чудові інструментальні й вокальні твори Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Миколи Леонтовича, Якова Степового, Василя Барвінського, Віктора Косенка, Мирослава Скорика є прекрасним матеріалом для вивчення їх дітьми в даному дошкільному віці.

Велике значення у вихованні майбутнього патріота для старших дошкільників мають бесіди з дітьми про українських композиторів. Наприклад, коли вихователь розповідає дошкільникам про Миколу Лисенка, варто зупинитися на тому, як вплинули на його патріотичне виховання в дитинстві двоюрідні бабуся й дідусь, у родині яких шанували народні звичаї та обряди, українську народну пісню, усіляко «підживлювали» інтерес до всього українського.

В бесідах про Кирила Стеценка необхідно наголосити на тому, яку роль у формуванні майбутнього композитора відіграли батьки. Адже від татка, якому Кирилко в дитинстві допомагав розписувати церкви, «він перейняв хист по-особливому сприймати щедрі барвистість навколишнього світу та передавати її на полотні та в музичних творах, а від матусі – палку любов до музики через церковний спів, українську народну пісню, яку композитор популяризував у своїй творчості та громадській діяльності» [7, с. 147]. Ефективніше такі бесіди оформлювати у невеличкі художні оповідання про композиторів, у яких «митці поставатимуть перед дітьми як «живі» особистості, з усіма їхніми вподобаннями, яскравими

переживаннями, захопленнями тощо. Їх доцільно супроводжувати переглядом мультимедійних презентацій із використанням фотоматеріалів, які дають змогу дітям ознайомитися з епохою, в якій жили ті чи інші композитори, їхнім побутом, друзями та родичами, мистецьким оточенням, культурою часу в цілому» [7, с. 147].

Отже, в період старшого дошкільного віку закладаються основи свідомості і самосвідомості (дитина усвідомлює суспільні цінності, починає керуватися в своїй поведінці моральними нормами). Цей період є найсприятливішим для формування у дітей основ національної самосвідомості, в які входять розуміння своєї приналежності до нації, пробудження любові та поваги до власної мови, традицій, символіки, зародження ґрунтовних рис національного характеру. Ефективним засобом патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку є ознайомлення з жанрами дитячого музичного фольклору: колискові пісні, пестушки, потішки, приказки, пісні-ігри, які готують дитину до життя, допомагають в освоєнні в навколишньому середовищі; обрядові ігри, забави вчать дітей наслідувати трудовому процесу дорослих; пісні, заклички, приказки та інші малі фольклорні форми впливають на формування емоційної та інтелектуальної сфер, естетичних смаків, духовний світ, становлення інтересів та ранній розумовий розвиток дитини. І найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є старший дошкільний вік, коли особливо збільшується зацікавленість дитини до соціального світу, суспільних явищ. Саме в цьому віці створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкривати дітям зміст народної культурної спадщини через мистецькі твори українських митців.

Література

1. Вацьо М. В. Український дитячий музичний фольклор – могутній духовно – творчий потенціал національної традиційної культури. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/handle/123456789/3233?show=full>. Дата звернення: 31.10.2022.
2. Вацьо М. Вплив музичного мистецтва на становлення особистості дошкільника. Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 24-25 листопада 2020 року / ред. кол.: Л. С. Бровчак, Л. В. Старовойт; рец.: Т. П. Зузяк, Т. І. Сідлецька; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2020. С. 55-60.
3. Вовк Т. Патріотичне виховання дошкільників на музичних заняттях. Музичний керівник. 2015. №3. С.4-7.
4. Закон України «Про дошкільну освіту». Редакція від 02.04.2022. URL: <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2628-14>. Дата звернення: 31.10.2022.
5. Каплуновська О.М., Кичата І. І., Палець Ю. М. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 72 с.
6. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів. Дошкільне виховання. 2018. №8. С.14-17.
7. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297с.

8. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297с.
9. Човрій М. Я., Сухацька Л. М. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського музичного фольклору. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна Робота». 2016. Випуск 1 (38). С. 323-326.

А. Окулова,
учитель початкових класів
комунального закладу «Вінницький ліцей №8»
A. Okulova,
primary school teacher
communal institution “Vinnytsia Lyceum № 8”

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

GAME ACTIVITIES AS A MEANS OF CREATIVE DEVELOPMENT OF YOUNGER SCHOOL PUPILS

***Анотація.** У статті розкривається зміст ігрової діяльності, її вплив на творчий розвиток молодших школярів. Наведено різноманітні прийоми роботи (вправи на фантазування, вправи з цеглинками LEGO, квести), що дозволять активно співпрацювати з учнями та розвивати їх.*

***Abstract.** The article reveals the content of game activity, its influence on the creative development of younger schoolchildren. A variety of work methods are given (fantasy exercises, exercises with bricks LEGO, quests), which will allow active cooperation with students and their development.*

***Ключові слова:** ігрова діяльність, творчий розвиток, учні початкової школи.*

***Key words:** game activity, creative development, primary school students.*

Початкова школа – це середовище для творчого зростання та формування цілеспрямованої, далекоглядної, освітченої особистості. У молодшому шкільному віці в дітей тісно переплітається бажання здобувати нові знання, пізнавати оточуючий світ із бажанням гратися. Це є викликом для сучасної школи, саме тому концепція Нової української школи (2016) намагалася згладити це протиріччя та створити сприятливі комфортні умови в освітньому процесі учнів, активно поєднати гру та навчання, стимулювати компетентнісне зростання особистості. Ігрова діяльність – це ефективний засіб залучення дітей до засвоєння нових знань, їхнього творчого розвитку тощо. Гра сприяє розширенню панорамності дитячого мислення, мовлення, соціалізації у суспільстві. За допомогою ігрової діяльності дитина зростає активною, цілеспрямованою, розвиває свої творчі здібності та намагається їх застосувати у житті. Активне залучення учнів до різних видів ігор (рухливих, дидактичних, театралізованих тощо) пробуджують у них бажання самостійно створювати ігри, бути